

Název veličiny: CELKOVÝ PŮDNÍ DUSÍK (N_{tot})

Anglický termín: soil total nitrogen

Jednotky: hmotnostní procento (%)

Význam vlastnosti: Dusík je nezastupitelný biogenní prvek, který tvoří v živých organizmech heterocyklické sloučeniny aminokyselin a bílkovin. Celkový půdní dusík je souhrnem všech přístupných i nepřístupných forem, které mezi sebou mohou přecházet. Přírodní koloběh dusíku je závislý na schopnostech organismů poutat a přeměňovat inertní atmosférický N_2 a rozkládat bílkoviny. Základní minerální formy amonného (NH_4^+) a nitrátového dusíku (NO_3^-) jsou zároveň důležitými přístupnými formami dusíku pro rostlinnou výživu a indikaci půdní úživnosti. Obě formy N se pohybují v půdním sorpčním komplexu, indikují míru eutrofizace a efektivitu ekosystémového koloběhu dusíku. Antropické změny koloběhu dusíku spočívají v uplatnění vstupů přístupných forem kyselou depozicí a hnojivy. Nepřirozené vstupy N do ekosystémů nejenže zvyšují celkový obsah přístupného dusíku, ale rovněž zintenzivňují okyselování.

Základní interpretace: Větší hodnoty N_t v lesních půdách korespondují s obecně větším obsahem biogenních látek, resp. větším zastoupením půdní organické hmoty. Obsah N_t v lesních půdách se jeví střednědobě stabilní a má v půdním profilu méně výrazný vertikální gradient hodnot než C_{ox} , ačkoli pokles obsahu N_t a C_{ox} s rostoucí hloubkou půdních horizontů je velmi podobný. Obsah N_t nicméně nevypovídá o přístupnosti dusíku pro rostlinnou výživu. Nicméně srovnání hodnot N_t s C_{ox} indikuje trend humifikace, který lze srovnávat s celkovými úživnostními poměry stanoviště.

Mezní hodnoty: Celkový obsah dusíku se mezi lesními a nelesními půdami liší v důsledku odlišné míry zachování procesů přirozeného vývoje a kultivace. Obsah dusíku v lesních půdách má větší interval hodnot a stratifikaci než v zemědělských půdách díky větší diverzitě lesních půd a výskytu nadložního humusu. Přístupy ke klasifikacím obsahu půdního dusíku zpravidla zohledňují vertikální gradient rozdílu obsahu dusíku v půdním profilu podmíněný přítomností nadložního humusu nebo ornice. Klasifikaci hodnot jsme zjednodušili s ohledem na specifické metody stanovení obsahu celkového dusíku v minerálních horizontech zemědělských a lesních půd.

Půdní fond	N_t (%)	Interpretace
Lesní půdy (Vanmechelen a kol. 1997)	$\leq 0,05$	Velmi nízký
	0,06-0,10	Nízký
	0,11-0,25	Střední
	0,26-0,50	Vysoký
	$> 0,50$	Velmi vysoký
Nelesní půdy (Zbíral a kol. 2004)	$\leq 0,03$	Velmi chudý
	0,04 – 0,06	Chudý
	0,07 – 0,20	Střední
	0,21 – 0,30	Dobrý
	$> 0,30$	Bohatý

Typické rozpětí hodnot: Celkový půdní dusík má podobný charakter rozšíření jako půdní uhlík, ale méně výrazné prostorové rozdíly hodnot. Vertikální rozdíly hodnot N_t mezi jednotlivými horizonty v půdním tělese jsou větší než horizontální rozdíly mezi jednotlivými půdními jednotkami v katéně. Průměrně největší obsahy N_t na území ČR mají organozemě (1,24 %), luvizemě (0,30 %), černice

(0,26 %), fluvizemě (0,24 %) a antropozemě (0,63 %). Hnědozemě (0,07 %) a regozemě (0,09 %) mají naopak průměrně nejmenší obsahy N_t .

Sezónní dynamika hodnot: Sezonní největší obsah N_t se v lesních půdách na území ČR zpravidla vyskytuje na začátku vegetačního období. Pouze lesní půdy podél krajních ekologických gradientů (podzoly, gleje a fluvizemě) mají největší obsah N_t během léta a nejmenší na začátku vegetačního období. Sezónní vzrůst obsahu N_t je nejmenší u leptosolů (< 30 %), největší je naopak u vodou ovlivněných půd (> 50 %).

Metodika stanovení: Stanovení celkového dusíku bylo provedeno modifikovanou kjeldahlizací. Půdní vzorek byl rozložen varem s kyselinou sírovou a přísadami a vzniklé NH_4^+ -ionty spolu s NH_4^+ -ionty původně přítomnými ve vzorku po alkalizaci byly predestilovány ve formě NH_3 do určitého objemu odměrného roztoku H_2SO_4 , popř. HCl , nebo do roztoku H_3BO_3 . Zachycený NH_3 se pak stanoví buď nepřímo titrací nadbytku odměrného roztoku silné kyseliny odměrným roztokem $NaOH$, nebo v případě H_3BO_3 přímo odměrným roztokem kyseliny (H_2SO_4 nebo HCl).

Korelace: Nejtěsnější korelace N_t tvoří s C_{ox} a C/N . Statisticky významné korelace má N_t s P_2O_5 , MgO , MnO , K_2O a obsahem fyzikálního jílů, ale jejich spolehlivost je menší než s uhlíkem.

Monitoring: Systematické sledování obsahu N_t v lesních půdách provádějí ÚKZÚZ v rámci oblastních průzkumů výživy lesů, VÚLHM v rámci projektů naplňujících konvenci LRTAP a ÚHÚL v rámci pravidelného hodnocení stavu a vývoje lesních ekosystémů.